

Slovensko ljudsko gledališče Celje

Ivan Cankar

ZA NARODOV BLAGOR

Ivan Cankar ZA NARODOV BLAGOR

Slovensko ljudsko gledališče Celje
Gledališki trg 5
3000 Celje

Borut Alujevič, *upravnik*
Stane Potisk, *v.d. umetniškega vodje*
Tina Kosi, *dramaturginja*
Miran Pilko, *tehnični vodja*

Jerneja Volfand, *vodja programa in propagande*
Tel. +386 (0)3 4264 214, faks 03 4264 220

Urška Zimšek, *blagajničarka*

Tel. +386 (0)3 4264 208

(blagajna je odprta vsak delavnik od 9.00 do 11.00
in uro pred pričetkom predstave)

Tajništvo

Tel. +386 (0)3 4264 202, faks +386 (0)3 4264 220

Centrala +386 (0) 4264 200

Spletna stran: www2.arnes.si/slg-ce/

E-mail: slg-celje@celje.si

Ustanovitelj SLG Celje je Mestna občina Celje.

Program gledališča finančno omogoča Ministrstvo za kulturo.

SVET SLG CELJE: Slavko Deržek, Ana Kolar, Mariana Kolenko,
Martin Korže, Aleksa Gajšek Kranjc, Miran Pilko, Bojan Umek,
Zvone Utroša, Jagoda Tovirac (*predsednica*)

ČLANI STROKOVNEGA SVETA: Polde Bibič, David Čeh,
Franci Križaj, Anica Kumer (*predsednica*), Bojan Umek

VSEBINA

- 4 **Cankarjeva pisma o komediji Za narodov blagor in odmevi nanjo**
- 9 Sanja Leban: **Osebe se menjajo stvar ostane**
- 11 **Fotografije uprizoritve**
- 24 Ivan Kušan: **Moj Greh**
- 26 **Predstavitev sodelavcev**
- 27 **Predstavitev novih članov SLG Celje**
- 28 **Lanskoletni dobitnik nagrade Zlata paličica – Damjan Trbovc**

Ivan Cankar

ZA NARODOV

BLAGOR

Režiser **Želimir Mesarić**

Dramaturginja **Tina Kosi**

Scenograf **Jože Logar**

Kostumografinja **Diana Kosec Bourek**

Lektor **Simon Šerbinek**

Izbor glasbe: **Želimir Mesarić**

Bojan Umek, Rastko Krošl (delovni posnetek)

Premiera 18.oktober 2002 na Velikem odru.

<i>Igrajo:</i> ALEKSEJ pl. GORNIK	Damjan Trbovc
Dr. ANTON GROZD,	
dež. poslanec, obč. svetnik itd	Bojan Umek
KATARINA, njegova žena	Simona K. Ličen
MATILDA, njegova nečakinja	Manca Ogorevc
Dr. PAVEL GRUDEN,	
drž. poslanec, obč. svetnik itd	Renato Jenček
HELENA, njegova žena	Jagoda
JOŽEF MRMOLJA, obč. svetnik	Miro Podjed
KLANDER, obč. svetnik	Drago Kastelic
MRMOLJEVKA	Anica Kumer
JULIJAN ŠČUKA, žurnalista	Rastko Krošl
SIRATKA, literat	Zvone Agrež
FRAN KADIVEC, jurist	Miha Nemeč
Profesor KREMŽAR	Stane Potisk
HIŠNA pri Grudnovih	Hana Komar
PETER, sluga pri Gorniku	Borut Alujevič

Statisti: **Anton Cvahte, Brane Pilko, Vojko Koštomaj, Drago Radakovič**

Bojan Umek, Drago Kastelic, Zvone Agrež, Stane Potisk, Anica Kumer, Miro Podjed (delovni posnetek)

Vodja Predstave **Sava Subotič. Šepetalka Ernestina Djordjevič.**
Lučni mojster **Dušan Žnidar. Tonski mojster Stanko Jost. Krojači**
Zdenka Anderlič, Janja Sivka, Dragica Gorišek, Marija Žibert.
Frizerki **Maja Dušej, Marjana Sumrak. Odrski mojster Radovan Les.**
Rekviziter **Drago Radakovič. Garderoberki Amalija Baranovič,**
Melita Trojar. Dežurni tehnike Anton Cvahte. Tehnični vodja Miran Pilko.

CANKARJEVA PISMA O KOMEDIJI ZA NARODOV BLAGOR IN ODMEVI NANJO

»Zdaj pripravljam našim filistrom nekoliko mastnejšo jed; o Božiču bom morda pri kraju in dal Ti bom čitati, če se mi ne bo preveč mudilo. Obrcal sem vse slovensko naprednjaštvo, liberalnost, patriotično navdušenost (fej!) in globoko ljubezen do 'preprostega' naroda (barab). Naslov te komedije je 'Za narodov blagor'.«

(Cankar bratu Karlu, 6. oktober 1900, Pisma I., 95)

»Medtem sem svojo komedijo že zdavna dovršil ter jo izročil; tudi del honorarja sem že porabil. – Zdaj ko je reč izročena, mi ugaja mnogo bolj, kot prej, ko sem jo imel še v rokah. Čutim, da sem napisal nekaj vrednega. Pisal sem rezko in tako razločno kot še nikoli. Naperjena je stvar proti tistim veljakom slovenskim, ki imajo v svojih rokah 'narodov' blagor, diktirajo temu imaginarnemu 'narodu' različne ideale in svetinje, ki so nedotakljive, a za katere se prav za prav živa duša ne meni, - proti tistim ljudem namreč, ki mislijo, da so narod, a niso drugega nego svinje. Proti frazerjem in frazam je naperjena ta komedija ... Ali je sitnost, Schwenter mi je takoj pisal, da taka, kakoršna je, drama najbrž ne bo mogla na oder; bojim se da bo celo za knjigo samo zahteval majhnih sprememb. A jaz se bom boril za vsako vejico posebej.«

(Cankar Kraigherju, 19. avgust 1900, Pisma II., 312)

»To je bila moja izrecna želja in prosim Vas še enkrat: ne dajte se motiti od nobenih 'ozirov' in ne črtajte ničesar. Kakor ste spoznali gotovo že sami, če ste komedijo čitali, polagam več kot polovico vrednosti na dijalog in zato je vsaka beseda na svojem mestu, vsaka ima svoj poseben, navadno tudi poštranski pomen. Igra bi se torej samo oškodovala, če bi se kaj 'popravljalo'. A potem izvira iz te važnosti dijaloga še nekaj drugega: igralci bodo morali biti dobri 'govorniki' (Sprecher)! Sploh so uloge take, da bo interprete težko izbirati; glavne uloge niti ni ... Ako je le mogoče, dobite za komedijo Borštnika in Inemana; posebno važne so uloge Gornika (Verovšek), J. Ščuke (Borštnik?) In Grozda (Borštnik ali Ineman). Najlepša uloga je pač Grozdova ... Kar se tiče dam, ne bi rad, da bi igrala Heleno Grudnovo gospa Danilova. Helena mora biti koketna (ali ne živahna), jako lepa (brünet, bel obraz) ženska z nekako lenimi, svobodnimi kretnjami.«

(Cankar Franu Milčinskemu, 1. september 1900, Pisma II., 293)

»Da bi vedeli, kakšne sitnosti sem moral premagati, predno sem spravil to svoje najboljše delo v varno pristanišče! No, - zdaj se pišejo uloge in Schwenter jo misli izdati v dostojni obliki že jeseni.

Dobro je, da nimam prijateljev; - ko bi jih imel, bi jih izgubil s to komedijo gotovo.«

(Cankar Ivanki Klemenčič, urednici v Trstu, 17. september 1900, Pisma II., 351)

»Moja komedija se bo igrala še v tej sezoni brez črtanja in sprememb. Kaj tako rezkega in resničnega nisem napisal še nikoli. Vso gnilo ljubljansko družbo z njenimi gnilimi nazori sem spravil na oder. Zdaj sem že popolnoma ostavil stezo tiste umetnosti, ki ima samo nalogo zabavati filistre, da ne zaspe v svoji masti.«

(Cankar bratu Karlu, 6.oktober 1900, Pisma I., 115)

»Vaše besede, da mi o moji komediji še natančneje pišete, so me spravile v lahen nemir. Pa vendar nima celo intendantca kakih 'pomislekov'? 'Ozirov' na – narodov blagor? To bi bilo kislo ... Skrbite že pri študiranju, da ne pride v igro niti atom surovosti, celo najkrepkejše besede naj se govore fino, naravno; naivno, kakor da so umevne same ob sebi, - brez tistega 'notranjega' mežikanja proti občinstvu ...«

(Cankar Franu Milčinskemu, 9. oktober 1900, Pisma II., 297)

»Milčinski se boji, da bo igra propadla, ker je baje 'Buchdrama'. Igra je – tako je rekel Mil. – pisnana duhovito, zanimivo, a brez dejanja in brez vlog. Repertoarna igra gotovo ne bo.«

(Govekar Vidicu na Dunaj, 20.12.1900, NUK, Ms 934)

Damjan Trbovc, Miro Podjed, Bojan Umek, Rastko Krošl, Stane Potisk (delovni posnetek)

»On jo ceni visoko in si obeta velikega uspeha od nje, a meni se zdi vkljub vsem vrlinam malo prepridigarska, ali kako bi se izrazil.«

(Oton Župančič Regaliju, marca 1901, obj. D. Pirjevec v SR 1959/60, 24)

»Rekli smo, da je najnovejše Cankarjevo delo, komedija 'Za narodov blagor' pereča satira na naše, slovenske politične in družbene razmere. Takoj pa pripominjamo, da je bil to pač le avtorjev namen, ki se mu je posrečil samo deloma, kajti njegove sile ostre in strupene puščice frče deloma prek cilja. In to je obžalovati!

Kakor iz vseh Cankarjevih del, se vidi tudi iz te drame, da pisatelj naših razmer ne pozna dosti, da jemlje svoje informacije večinoma le iz slovenskega strankarskega časopisja in nekoliko morda tudi iz zasebnih poročil. Lastnega neposrednega upogleda pa Cankar nima niti v naše politično, niti v slovensko intimno družabno življenje. Kot žurnalist pri nemških listih gleda naše, slovenske politične odnošaje skoraj vedno skozi nemške naočnike, in živeč v velikem mestu, presoja slovensko malo družbo z dunajskega kriterija. K temu dejstvu pa se pridružuje še očitni vpliv tuje literature ... S tem pa nikakor ne trdim, da Cankarjevi spisi nimajo prav nič narodnega, slovenskega; ali resnično, malo ga je in večinoma preraslega ali prepletenega s tujimi elementi, s tujo navlako ... Očividno se je lotil Cankar v svoji komediji snovi, ki je za mlada in šibka njegova pleča preteška, prevelika. Ako je hotel napisati satiro na slovenske politične razmere – kar bi pozdravil vsakdo z veseljem – bi moral predvsem slovensko politično življenje ali vsaj politično gibanje naše poznati korenito in imeti vpogled tudi za kulise. Tega pa Cankar nima, zato je njegova komedija v svojem bistvu ponesrečena, naivna ali pretirano karikirana.

Ali vzlic temu je Cankarjeva komedija lepo literarno delo, polno umetniških vrlin in krasot, - drama, kakoršne v svoji literaturi doslej še nismo imeli.«

(Slovenski narod, štirje podlistki od 29. marca do 2. aprila 1901, avtor označem s ***, najverjetneje Govekar)

»Ta nova gledališka igra, s katero je gospod Cankar stopil pred naše občinstvo, bi zaslužila mnogo bolj ime satire, nego komedije ... Najodkritejši ničvrednej je časnikar Ščuka, ki ve za vsa sredstva, s katerimi se slepi narod, in ki vedoma piše neresnico, ker je zato plačan ... Iz vsake osebe gleda karikatura pri vsakem gibljeju, in to je pretirano in neumetniško. Na odru bi se ta 'komedija' najbrže ne obnesla, ker ni pisana za navadno, ampak le za rafinirano občinstvo.«

(Dr. E. Lampe, ocena v Domu in Svetu)

»Tako grizeče, duhovite satire jugoslovanska literatura – vsaj v dramatični obliki – še ni imela. Toliko krute resnice, izražene tako neprikrito, brezobzirno, doslej pri nas še nismo čuli. Jeden glavnih znakov mladinskega gibanja in modernih pisateljev je boj tradicionalni

hinavščini, s katero se odeva družba in pod katero skriva svojo gnjilo, smradljivo duševnost, svoje grehe ... 'Ljubša cinična resnica, nego blagoslovljena laž ...' – to geslo si je vzel tudi Cankar, ko je pisal svojo komedijo *'Za narodov blagor'* ter izvel svoj namen izborno.«

(Inepodpisna ocenjevalec v tržaški Slovenki, 1900)

»Cankarjeva drama *'Za narodov blagor'* baje ne pride na ljubljanski oder. Odločilni niso literarni momenti, kajti če bi se po teh sodilo, bi bilo nerazumljivo, da se tega dela ne bi uprizorilo. Nasprotstvo je politično. Predstavi se upira izvrševalni odbor liberalne stranke. V tistih krogih pravijo, da 'naj Cankar rajši študira tehniko, kakor da piše take neumnosti'. Ta kritika ni toliko ostra, kolikor je bedasta. Ali karakteristična je ta liberalna opozicija, ker pokazuje, da se čutijo narodnjaki prizadeti s Cankarjevo dramo. Liberalizem liberalne stranke je tako velik, da ne trpe niti na književnem polju svobodnega razvoja individualnosti. Ako pojde tako dalje, bodo dosegli, da ne bode hotel noben literat, kateremu je prepričanje količkaj ljubo, več pisati za ljubljansko gledališče«

(glosa v Rdečem praporju v rubriki Umetnost in književnost).

»Ako pa hoče Cankar doseči več – odprto mu je slovensko gledališče! ... Toda naj mi ne prihaja več z 'Rudami', 'Ščukami' in 'Kantorji', kajti teh ne hodi nihče med Slovenci gledat dvakrat in žal, še prvič je gledališče napol prazno.«

(Govekar v Slovanu 1905/06, 224)

»Bivši intendant g. Fr. Milčinski je hotel riskirati tudi s Cankarjevo komedijo *'Za narodov blagor'*, toda ponesrečilo se mu je; takisto sem poizkusil to komedijo vprizoriti jaz v minoli sezoni ter sem poveril delo že režiserju g. L. Dragutinoviću, razdelivši uloge etc. Toda režiser mi je knjigo vrnil s prošnjo, naj ga neizvršljive naloge, ki nima v sebi jamstva niti za enkratni uspeh, odvežem.«

(Govekar v Slovanu 1905/06, 286)

»Dokler bo Govekar v kakršnikoli zvezi z intendantco ljubljanskega gledališča, ne pride na ljubljanski oder nobena moja dosedanja in nobena prihodnja drama. In odslej bo Govekar menda prost vseh duševnih konfliktov.«

(Cankarjevo besedilo z naslovom Izjava, ki je izšlo v Naših zapiskih, avgust, 1906)

»S tem, da je Govekar odložil intendanturo, je odpadlo vse, kar je oviralo, da se Cankarjeve drame na slovenskem odru ni vprizarjalo. Obči zahtevi, da pride Cankar na slovenski oder, bo torej odslej lahko ugoditi, in novi intendant, g. prof. Juvančič, je že storil v to potrebne korake.«

(Fr. Kopal v Slovenskem narodu, 21. november 1906)

»Ko je satira 'Za narodov blagor' izšla v tisku, sem se, kot tajnik, z vso silo potezal za to, da se igra uprizori. Tedanje vodstvo pa je moj predlog odklonilo z roganjem, da je igra za oder čisto neprikladna, konfuzna, brez tehnike ter da je očiten pamflet na prvake narodno-napredne stranke. 'Če hočete, da izgubimo še oporo liberalcev v deželnem zboru, pa jo uprizorite!' Dotični gospod je dejal, da gre satira proti dr. Tavčarju, Hribarju, Malovrhu in proti našim politikom sploh. In dejal je, da ima Cankarja dovolj, če prečita nekaj strani. Tako torej te satire nisem smel uprizoriti.«

(Govekar Kobalu 22. novembra 1906, Pisma III., 17)

»Gledališče je bilo polno, le nekaj lož se je blestelo praznih, počastil pa je in prisostvoval vseobčemu navdušenju g. župan Hribar, kateremu se je igra očividno zelo dopadla.«

(Terseglavova kritika prve uprizoritve v Ljubljani v Slovincu)

»To je bil triumf. Ne spominjam se, da bi kdaj vladalo v našem gledališču takšno vshičenje, kot snoči in ne spominjam se, da bi bil v nas kak avtor sprejet s tako emfrazo, kakor snoči Cankar ... Bil je to pravi triumf, navdušenje se ni poglelo, ... marveč je od dejanja do dejanja raslo, spontano se izlivajoč v viharne aplavze. Gledališče je bilo nabito polno, zbrali so se vsi slovenski literarni krogi, na hodnikih je vladalo nervozno vrvenje, v zraku pa je ležalo nekaj posebnega, vsi smo čutili, da se pripravlja nekaj posebnega ... In ko je prvič padel zastor, je odmevalo frenetičnega aplavza brez konca. Blesteči slog, Shakespearovsko ženialni dovtipi in tipi, lahkotna eleganca, s katero obvlada avtor gled. tehniko, sarkazem, s katerim neusmiljeno udriha na levo in desno, sarkazem, ki nas z odra dol ne žali, ampak učinkuje oprostilno – vse to je hipnotiziralo in fasciniralo in ni pustilo, da bi prišla publika do sape ... Zmaga je bila popolna, odhajali smo z zavestjo, da nam je vstal dramatik izredne sile, ki nam odpira vse lepšo perspektivo v bodočnost slovenske dramatike.«

(Fran Kobal po premieri v Slovenskem narodu)

Iz Cankarjevega zbranega dela, Državna založba Slovenije, 1967.

OSEBE SE MENJAJO STVAR OSTANE

22. marca je Ivan Cankar v enem svojih pisem zapisal: »Zdaj pripravljam satirično farso: spravil bom na oder tisto ljubljansko družbo, o kateri pravijo, da je cvet naše inteligence, kvintesenca slovenske kulture in poklicana vodnica v naših literarnih in političnih – predvsem političnih – težnjah. Karikiral sem jako malo in tega niti treba ni bilo. Kdor piše pri nas po resnici, pravijo, da karikira; to ni nič čudnega, zakaj življenje tam doli je res strahovita farsa.«

In res je bilo farsa vse, povezano s sprejemom, kritiko in uprizarjanjem Cankarjeve komedije *Za narodov blagor*. Avtor je s svojim skrbno premišljenim in do zadnjega detajla izpiljenim delom nenamerno stopil na žulj marsikateremu svojemu sodobniku. Iskanju vzporednic med odorskimi zdrahami in takratnim političnim življenjem se je bilo v dani situaciji praktično nemogoče izogniti in težave z izidom knjige ter večletno zamudo pri uprizarjanju v slovenski prestolnici se zdijo kar nekako samoumevne.

Izgovori vodstva gledališča so bili številni in v nekaterih primerih malone posmeha vredni – komedija je bila tako označena kot preveč ostra, zelo radikalno pisana satira na politike Narodno-napredne stranke, na znane dame in znanega novinarja, očitali so ji nelahko uprizarjanje (težavni naj bi bili zlasti prizori z veliko družbo), posebne problem naj bi predstavljali celo kočljivi prizori, kot je zavezovanje čevlja doktorju Grozdu.

Ne glede na vse uradne razlage, ki jih je podajal predvsem Govekar, je bilo čisto jasno, da komedija politično ni sprejemljiva in da jo številni posamezniki in skupine jemljejo kot osebno žalitev. Odločilno vlogo pri zavrnitvi Cankarjevega dela pa je najverjetneje odigralo dejstvo, da je bilo gledališče, kot ena od najprimernejših ustanov za »vzgojo narodnega duha« v rokah Narodno-napredne stranke in prav ta stranka naj bi bila, po Govekarjevem prepričanju, glavni predmet Cankarjeve satire in posmeha, prvak te stranke, Ivan Tavčar, pa naj bi bil, če verjamemo takratnim govoricam, upodobljen v liku dr. Grozda.

Na vse te očitke se je bil avtor seveda prisiljen odzvati. V pismu bratu Karlu z dne 18. marca 1901 tako beremo: »Ali si že bral mojo komedijo? Nekdo mi je pravil, da sem hotel v nji karikirati Tavčarja in druge znane ljudi. To ni res. Izmišljal si oseb pač nisem in je mogoče, da je ta ali ona v nekaterih potezah sorodna kakemu

znanemu človeku – toda naravnost nisem hotel smešiti nikogar, (...) Osmešiti sem hotel naše javno življenje – in lahko si misliš, da bi satiri škodovalo, če bi se sprivil na osebno malenkostno psovanje ljudi, ki so danes slučajno nositelji teh žalostnih razmer. Včeraj so bili drugi in jutri bodo zopet drugi; osebe se menjajo, stvar ostane.»

Tako so uprizoritev komedije v Ljubljani odlagali iz meseca v mesec, iz leta v leto in ni presenetljivo, da so slovenske »narodnjake« prehiteli češki socialisti. Šlo je za uprizoritev v sklopu celega niza socialnih iger v malem praškem gledališču Pištekovo divadlo. Da se je Cankarjeva drama tam odigrala, gre zaslugi Zofki Kvedrovi, ki jo je Cankar v pismu, 6. decembra 1904 takole nagovoril: »Seveda dovoljujem socialistom uprizoritev moje komedije *Za narodov blagor*! Tudi s tantiemami sem zadovoljen. Samo da bi bil prevod dober; in pa izpuščati se ne sme ničesar.»

Avtorjevi želji je bilo v celoti ugodeno in kljub temu, da je bila praška premiera (po besedah Kvedrove) bolj na hitro pripravljena in igralsko skromna, je doživela lep uspeh. »Gledališče je bilo razprodano« in »dasi igralci niso posebni umetniki, se je občinstvo vendar smejalo satirični duhovitosti in veselo poskalo perečim resnicam.«

Dve leti kasneje je Cankar doživel tudi premiero v Ljubljani. Dramo, katere uprizoritev so taki in drugačni razlogi zadržali za celih šest let, je občinstvo toliko bolj željno pričakovalo. In po besedah Franca Terseglava, ne zaman. »Cankarjevo delo je bilo igrano z navdušenjem, od občinstva sprejeto z entuziazmom, kar je redka prikazen na foteljnih našega parterja.« Občinstvo je bilo zadovoljno, avtor verjetno tudi. Nekaj kritikov se seveda z uprizoritvijo še vedno ni strinjalo in je vzelo v roke svoje ostro pero z namenom zasenčiti Cankarjev uspeh.

Razumeti Cankarjevo delo zgolj kot poskus karikiranja trenutne situacije in oseb je nesmiselno in ne glede na to, koliko posameznikov se je takrat prepoznavalo v akterjih drame, lahko že ob površnem branju/gledanju ugotovimo, da to ni bil avtorjev osnovni namen. Že samo poimenovanje oseb v drami napelje na tako ugotovitev. Veliki G-ji – Gruden, Grudnovka, Grozd in Gornik – čemu tako slična imena, če bi avtor hotel nekoga posebej izpostaviti? In kako je mogoče, da skozi celotno dramo tako redko zasledimo kakršnekoli natančnejše opise oseb, njihovih posebnosti in značajskih potez?

Odgovor je zelo preprost – razen svetle izjeme, Ščuke, so vsi nastopajoči le različni odtenki sivine na veliki sivi sliki, imenovani narod. Sami po sebi niso pomembni, edino, kar jih oživlja, so fraze –

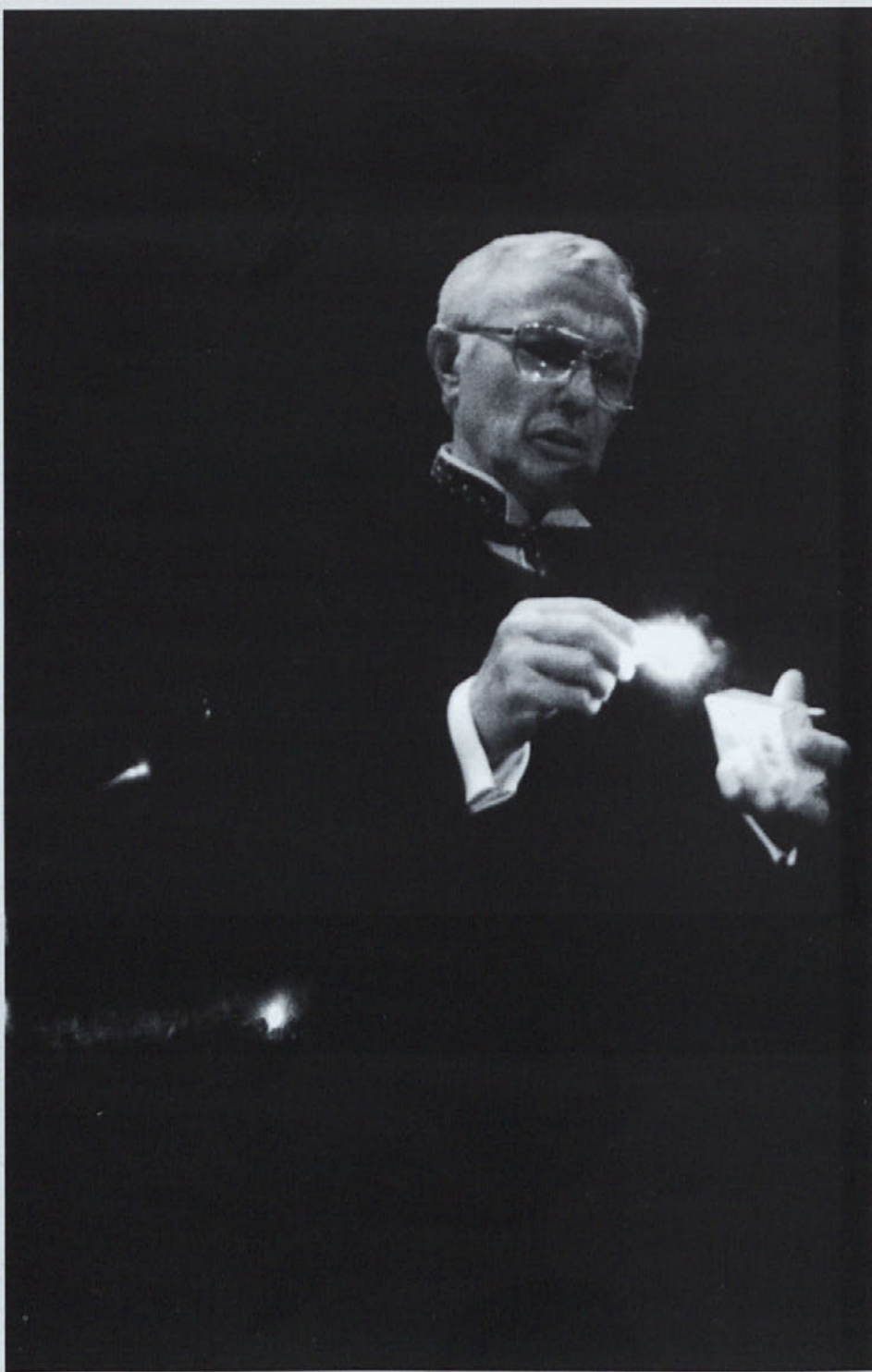

Renato Jenček, Jagoda

Miro Podjed, Rastko Krošl, Zvone Agrež

Manca Ogorevc, Miha Nemeč

Rostko Krošl, Damjan Trbovc

Bojan Umek, Rastko Krošl

Anica Kumer, Miro Podjed, Stane Potisk, Manca Ogorevc, Simona K. Ličen

zguljeni stavki, kdove kje slišani, brez prave globine in vendar edino gibalo tega mehanizma. In vendar so prav ti posamezniki nujni za obstoj mehanizma. Njihovo delovanje tvori veliko sivino, sami, s svojim bivanjem in delovanjem jemljejo pomen narodu, življenju, besedam.

»Tiste lepe besede, ki so nekdanje nekaj pomenile, in ki so zaradi tega uživale upravičeno spoštovanje, so zdaj samo še fraze ... tiste fraze namreč, ki so danes naše svetinje in vse naše bogastvo.« Ves svet Cankarjeve drame sloni na frazah, in tudi ideal vseh idealov, sila, ki poganja dogajanje – narodov blagor, je ena izmed njih. Ironija zgodbe se namreč skriva tudi v samem naslovu – *Za narodov blagor*, saj nam nikakor ne uspe izvedeti, kaj to je. Blaginja? Sreča posameznika? Politična stabilnost?

Narod se razdeli na dva tabora. Oba se borita za isto stvar, za narodov blagor. In zato je potrebno imeti program. Ideje, cilje. Kako načrtovati nekaj, če ne vemo, kaj sploh to je? Za Cankarjeve »junake« niti to ne predstavlja ovire. Iz predalov je potrebno potegniti stare programe, velike načrte in jih malo predelati, malo pogreti. Ker »v programih je nekaj slovesnega in slovesnost deluje na ljudi.« In nič ne de, če se program izgubi. »Programov je veliko, ta ali oni je naposled vseeno. Treba je samo, da so besede dolge in lepe.«

»Toda oprostite, nekaj je kljub temu zad ... za temi stvarmi, tako rekoč ... za narodovim blagrom. Kako bi se mogli drugače ljudje zanimati ... za narodov blagor ... in čemu se potemtakem prepirajo? ... Hm, nekaj mora bit zad – za narodovim blagrom.«

In je res. Za narodovim blagrom in za vsem frazami tega sveta je sebičnost, čista človeška preračunljivost in želja po osebno blagostanju. In kadarkoli nanese beseda osebno okoriščenje posameznika, se le ta prebudi iz večne sivine in pokaže svoj pravi obraz. Če povemo z Grozdovimi besedami: »Jaz ne dajem kruha ljudem, da bi mi rasli čez rame, da bi delali proti meni. Prvo je meni moj blagor! To upoštevajte, prosim!« Kadarkoli je posameznik ogrožen, ali bolje povedano, ko je pod vprašajem njegov blagor, se marioneta prelevi v živo bitje in začne svojo bitko. Doktor Grozd je za osebno korist pripravljen vsiliti svojo mlado nečakinjo človeku, ki zanjo sploh ne mara, doktor Gruden pa se molče sprijazni še z eno odločitvijo svoje žene. Ta se je za narodov blagor pripravljena spečati z Gornikom.

Gornik vodi dogajanje, ne da bi sam karkoli naredil. Nima nikakršnih političnih ambicij ali velikih življenjskih načrtov in vendar vsi od njega nekaj pričakujejo. Njegovo veliko bogastvo in zveze na vplivnih

položajih ga delajo pomembnega. V bistvu sploh ni važno, da o vsem bogastvu (razen občudujočih besed ljudi, ki Gornika obdajajo) in pomembnem družbenem položaju ne izvemo prav nič. Važen je videz, važen je namen.

S svojim prihodom Gornik v malo, zaspano mesto prinese zmedo in prebudi veliko sivino, imenovano narod. Da, tudi o narodu je vseskozi veliko govora in bralec/gledalec se nujno vpraša, o kakšnem oziroma katerem sploh gre beseda? Nikjer ne zasledimo poimenovanja tega naroda in vseskozi slutimo, da je narod pravzaprav le ena izmed tistih zguljenih fraz, za katere so že vsi pozabili, kaj so nekoč pomenile. Res je, da se na nekaj mestih pojavi ideja slovanstva, vendar vseskozi na način ironije in distance, slovanstvo so lepe ženske čvrstih ustnic v daljni Moskvi, slovanstvo je stavčno mašilo v dolgih monologih gospe Mrmoljevke. Tudi na tem mestu Cankar dokazuje, da je sposoben presegati ozko politično situacijo danega trenutka in lastne politične angažiranosti. Ideja slovanstva, ki je vsekakor pozitivna vrednota njegovega zasebnega življenja, je v drami spremenil v eno od tarč posmeha.

Ne, tu ni govora o narodu Slovencev, Slovanov ali česarkoli podobnega. Tukajšnji narod je zgolj skupina ljudi, ki »... delajo zase, skrbijo zase, fraze so jim samo orodje in zdi se jim celo, da je to orodje pošteno. Ne zaradi teh ljudi, ki mislijo, da so narod in ki se vedejo tako neizmerno smešno ... ne, - zaradi teh ljudi človeku ne bi bilo hudo. Kolikor škodujejo, škodujejo večidel drug drugemu. Ali v

Renato Jenček, Jagoda (delovni posnetek)

senci teh ljudi, pod njih široko razprostrtim plaščem se gode žalostne stvari. Tisti mistični narod, ki govore o njem in ki ga nihče ne pozna, leži na tleh že od zdavnaj, in na bolnem telesu glojejo črni hrošči.«

Ni naroda, ni blagra in še veliki narodni spor je zgolj prepir med dvema vaškima mogotcema. Ničesar ni, razen neusmiljene bitke za lastno dobrobit. Tega se, razen Ščuke, zavedo le redki. In še to le za kak droben trenutek. Ker resnica ni važna. Resnice sploh ni.

»Dandanašnji je laž tako v časteh, da se niti najpredrzejši ne sme drgniti ob njo. Resnico je treba spoštovati v teoriji, - za prakso nima nobene vrednosti. Prvo je, da človek živi, - če živi s pomočjo laži ali resnice, je naposled vseeno. Sredstvo je sredstvo.

Kaj torej sploh še ostane? Ostanajo nam le redki posamezniki, ki so sposobni preseči slepo vztrajanje v navideznem boju, posamezniki, ki so sposobni odpreti oči in zadihati z lastnimi pljuči.

Na tem mestu velja v prvi vrsti omeniti žurnalista Ščuko, ki naj bi bil, po prepričanju mnogih, avtorjev alter ego. Ščuka je vseskozi prisoten. Sposoben je kritičnega pogleda na družbo in svet, kot nekakšno cinično ogledalo vsega dogajanja se zdi. Vseskozi je nekje nad vsem in je edini, ki ima svoje lastno mnenje, prepričanje o stvareh. Vendar tudi njega spočetka zaznavamo kot del velikega mehanizma, kot košček v sestavljenki zguljenih fraz in praznih idealov. Ob Grozdovi opombi, kam sodi in kakšna je njegova naloga

Miha Nemeč, Manca Ogorevc (delovni posnetek)

»Vi ste v moji službi, to sem vam hotel povedati. Uvažujem vas, ker ste nadarjeni človek; ali rabite to nadarjenost, kakor vam je plačana. Na ta način bo vse v redu. Brzdajte se in glejte, da me ne spravite v položaj, ki bo siten ne meni, temveč vam.«), Ščuka hitro sestopi s piedestala kritičnega opazovalca in se vrne v vlogo, ki mu je namenjena, v vlogo sluge in hlapca.

Vendar ne za dolgo. Vse njegovo delovanje vse bolj postaja priprava na nekaj večjega, drugačnega. Vedno jasneje vidi stvari in vedno manj so mu všeč. Po letih spanca in hlapčevanja se ni tako lahko prebuditi in postaviti na lastne noge, za kaj takega človek potrebuje udarec, brco, ki ga bo postavila pred odločitev.

In tu se znajdemo pred najbolj kočljivim prizorom komedije, ki se ga je Govekar tako bal. Na odru doživimo največje ponižanje človeka, njegov padec v blato. Možnosti sta dve; popoln propad človeka ali dvig visoko, nad vse. To drugo se zgodi s Ščuko. Grozdu mirno in spoštljivo zaveže čevelj in se pobere. V tem trenutku zasije v vsej svoji moči in njegov govor izpove resnico in napove prihodnost. »...Očital vam ne bom ničesar, o j vi ljudje častivredni. Kdo ve, kaj je greh in kaj čednost? (...) Vašo polno mizo bodo zasedli tisti pozabljeni hlapci, tisti zavrženci in razcapanci. Raztrgajte svoje proklamacije, otresite se skrbi za narod in njegov blagor! Zakaj naroda ni več! In ni več hlapcev, ni več zavržencev!«

V tem trenutku postane Ščuka glasnik, glasnik resnice in naroda. Oboje, resnica in narod, prvič nista nekaj praznega, prvič nosita nek pomen, vero v prihodnost.

Druga oseba v drami, ki je sposobna videti stvari v pravi luči, je Grudnovka. Mlada, lepa ženska se zaveda, da je vse življenje tega »naroda« v resnici bitka za lastne koristi in osebno srečo. Tudi sama se je boju že zdavnaj pridružila. S svojo močno osebnostjo, dobrim občutkom za ljudi in veliko mero spretnosti iz ozadja že dolgo vodi politiko svojega moža. Vendar se sama ne bori za prazne ideale, bori se zase, za svojo osebno srečo. Zaveda se, da je ujeta v ječo fraz in napuha, zaveda se, da od tod nima nikakršnega izhoda, zato si skuša v okviru danih možnosti zagotoviti prostor zase. Grudnovka ve, da čas mineva, ve, da mineva njena lepota in ne veseli se prihodnosti, vseeno pa zna ceniti sedanost in iz trenutka skuša iztrgati kar največ. Tako lahko med vrsticami razberemo njeno ljubezensko afero z žurnalistom Ščuko, in njena igrica z Gornikom ni zgolj zagotavljanje politične premoči možu. Edina je, ki v obrazih okoli sebe prepoznava žive ljudi, ki samo sebe doživlja kot polno osebo, osebo, ki čuti in diha.

Vsi ostali liki so samo liki. Prazne besede trosijo naokoli, živijo za stvari, ki jih ni, bijejo boje, ki jih ni. Še Gornik, ki vsake toliko zmore kako življenjsko izjavo, je le list, ki ga je veter prinesel naokoli. Vsi upi in pričakovanja so položeni vanj, vse odločitve so od njega odvisne, on pa – samo lebdi. In ko se za trenutek zave situacije, ko zasluti, da ljudje od njega nekaj pričakujejo, zbeži.

Zbežita tudi Kladivec in Matilda, pogojno pozitivni osebi v drami. Zakaj pogojno? Preprosto zato, ker se ne zavedata stvari, ki se dogajajo okoli njiju. Tudi onadva sta le opazovalca v igri, ki se odvija zdaj in tukaj. Ne razumeta prav veliko in zato tudi ničesar ne naredita, dokler se ob koncu ne umakneta na Dunaj.

Teh nekaj svetlih točk na obzorju drame, nekaj drobnih pozitivnih trenutkov pa nikakor ne more popraviti vtisa celote. Celota je pokvarjena, celota je do konca poteptana. Je skupina ljudi, ki samo sebe imenuje narod in ki deluje v imenu narodovega blagra. Je skupina pohlepnežev, ki nikakor ne more (ali noče) odpreti oči in si priznati, da naroda ni, da blagra ni, da je vse le pohlep, boj za oblast.

To, kar tako žolčno obsoja Cankar na vstopu v dvajseto stoletje, dela njegovo komedijo aktualno še danes. Niso važna ne imena strank ne posameznikov, Narodno-napredne stranke nimamo, Tavčarja in Govekarja smo že davno zapisali zgodovini. In vendar, če bi to želeli, lahko tudi v sedanjosti iščemo svoje Grozde in Gornike, tudi strank, ki delujejo za narodov blagor, bi se lahko otepali. Fraze? Frazarji? Sebičnost? Pohlep? Tudi tega nam je po sto letih ostalo na pretek. Ne potrebujemo prav veliko domišljije, da komedijo *Za narodov blagor* prenesemo v sodobnost.

Uprizoritev je še vedno mogoča, če ne celo nujna.

Vsi citati in navedki so povzeti po: Ivan Cankar IZBRANA DELA 9, Cankarjeva založba, 1957.

MOJ GREH »Skodelica kave«

V svojem življenju sem se večkrat pregrešil proti svojim najbližjim. To je enako kot grešiti proti Svetemu duhu. Ne na tem ne na onem svetu se greh ne oprostí, izbriše, pozabi. Včasih kot da je ugasnil, izginil, utonil v nemirnem življenju, v srcu miruje več let. Naenkrat, v trenutku veselja ali ponoči, ko se preplašen zbudiš iz groznih sanj, pa težak spomin pade na dušo, zaboli in zapeče tako močno, kot da je bil greh storjen ravno ta trenutek.

Pred petnajstimi leti sem prišel domov, kjer sem ostal tri tedne. Ves čas sem bil potr in nejevoljen. Naše stanovanje je bilo kot opustošeno in vsem nam je bilo nekako težko in neprijetno. Prve noči, ko sem spal v sobi, sem se večkrat zbudil in zagledal mati, kako vstaja in v prosojni spalní srajci sedi za mizo. Mirno, kot da spi, s čelom potisnjenim med dlani, se ji je v mraku svetil obraz. Zdelo se mi je, da pritajeno stoka, ko pa sem jo pogledal, sem videl, kako se ji dvigujejo velike prsi. Tudi če sem se pokril čez glavo, sem v sanjah še vedno slišal stokanje in opazoval utripanje njenega bujnega oprsja. Preselil sem se na podstrešje, kjer sem spal na senu. Slabo razpoložen, potr in mračen sem pisal svoje prve ljubezenske zgodbe. Misli so mi begale po rožnatih in dišečih poljih, vseeno pa si nisem upal napisati, kako si predstavljam mlade parčke, ki se objeti ljubijo po travnikih in počnejo tisto nekaj proti Svetemu duhu. Enkrat sem si zaželel črne kave. Še sam ne vem, kako mi je to padlo na pamet. Verjetno prav zato, ker sem vedel, da v hiši ni ne kruha, kaj šele črne kave. Potr in slabovoljen sem se povzpел na podstreho in si, medtem ko sem pisal, kako sta se Milan in Breda ljubila, bila plemenita, srečna in vesela, predstavljal, kako se valjata po mojem senu, se slačita in počneta tisto nekaj proti Svetemu duhu. Na stopnicah sem zaslišal tihe korake. Prišla je mati. Vzpenjala se je počasi in pazljivo, v rokah je nosila skodelico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila lepša kot v tistem trenutku. Skozi vrata ji je popoldansko sonce sijalo naravnost v oči. Bile so večje kot kadarkoli, polne miline, pa tudi nekakšnega neverjetnega žara, kakršnega sem si med ljubljnjem z Milanom predstavljal pri Bredi. Usta je imela nasmejana široko, kot otrok, ki zahteva poljub.

V strahu sem se obrnil in škodoželjno rekel:

- Pustite me na miru! Nič več je nočem!

Ni še prišla na vrh stopnišča. Videl sem jo samo do pasu.

Spet so se ji tresle velikanske prsi. Le ugibal sem lahko, kako se ji široko krilo nabira med nogami in pod njimi slutil čvrsta, velika stegna, katera sem kot otrok tolikokrat videl gola in se z njimi igral. Ko me je slišala, ji je roka s skodelico zadrhtela. Gledala me je preplašeno, pa tudi kot da mi hoče pomagati.

Od sramu mi je kri udarila v obraz, zato sem hitro stopil k njej.
- Daj mi, mama!

Bilo je prepozno. Oči so ji ugasnile, ustnice skrčile, prsi umirile.
Kavo sem vseeno popil in se tolažil:

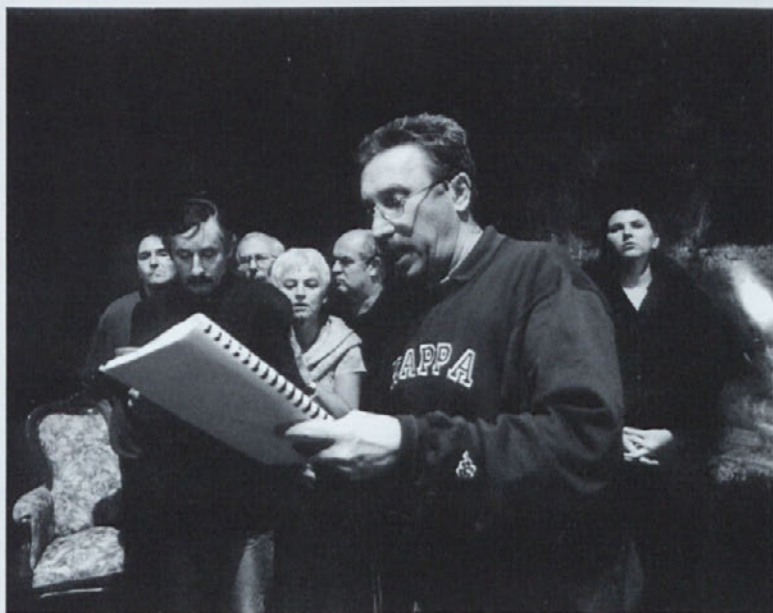
»Zvečer ji bom vse povedal, vse ji bom iskreno povedal, naj ve, zakaj sem izdal njeno ljubezen.«

Nisem ji povedal ne ta večer, ne naslednji, ne ob slovesu.

Tri, štiri leta kasneje mi je v tujem svetu neznanka v sobo prinesla skodelico kave. Nekaj me je v srcu zapeklo tako močno, da sem skoraj kriknil od bolečine. Kri mi je udarila v glavo, a ne samo v glavo, tudi nižje.

Žensko sem vrgel na posteljo, ji z bajnih prsih strgal srajco in roko porinil pod krilo. Postalo mi je jasno, zakaj sem bil v mamini hiši tako potr, ko sem brez dotika ženskega telesa ponoči pisal zgodbe o tujih ljubeznih. Zakaj sem se pokrival čez glavo, da ne bi gledal trepetanja maminih prsi. Zato sem si tudi izmislil tisto kavo, da bi jo poklical v svojo sobo. Kljub temu pa si nisem upal pokazati, koliko jo imam rad - kot žensko.

Prevedel Andrej Jaklič

Drago Kastelic, Zvone Agrež, Stane Potisk, Anica Kumer, Miro Podjed, Želimir Mesarič, Simona K. Učen (delovni posnetek)

PREDSTAVITEV SODELAVCEV

ŽELIMIR MESARIĆ

Rodil se je v Zagrebu leta 1944. Študiral je klasično filologijo in angleščino na Filozofski fakulteti v Zagrebu, leta 1971 pa je diplomiral še iz gledališke režije na zagrebški Akademiji za gledališče, film in televizijo. Kot hišni režiser je bil trinajst let zaposlen v Dramskem kazalištu Gavella v Zagrebu, v času vojne na Hrvaškem je bil ravnatelj Drame v hrvaškem narodnem gledališču v Osijeku, nato je začel predavati igro na Akademiji dramske umetnosti v Zagrebu. Vmes je bil še ravnatelj Drame v HNK-ju v Zagrebu, v preteklem letu se je ponovno vrnil na Akademijo kot mentor za igro. Kot režiser je delal v različnih hrvaških gledališčih v Osijeku, Varaždinu, Dubrovniku, Reki, Splitu in Zagrebu, v Sloveniji je trikrat režiral v Mariboru. V zadnjem času je režiral Krležovo *Ledo* (HNK Zagreb, 1998), Frielov *Ples v avgustu* (Osijek, 1999), Ionescov *Konec igre* (Dubrovnik, 2000), Von Horvathov *Don Juan se vrača iz vojne* (HNK Varaždin, 2002). Dvakrat je bil nagrajen za režijo z Nagrado Gavellini večeri (*Sonata strahov, Kruh*) in večkrat z Nagrado hrvatskog glumišta za režiju (*Amadeus, Kamov, Ivek u bijegu*). V SLG Celje režira prvič.

DIANA KOSEC BOUREK

Rodila se je v Zagrebu, kjer je diplomirala iz scenografije in kostumografije v razredu prof. Kamila Tompa na današnji Akademiji dramskih umetnosti. Kot samostojni umetnik je od leta 1962 sodelovala z vsemi hrvaškimi gledališči. Leta 1975 je postala stalna kostumografinja HNK-ja, kjer je ustvarila niz izjemnih kostumskih kreacij. Sodelovala je z najeminentnejšimi hrvaškimi gledališkimi režiserji (Spaić, Violić, Škiljan, Kunčević, Durbešić ...) in koreografi (Kastl, Bilin ...)

Delala je tudi v slovenskih gledališčih in v ZDA. Z enakim uspehom je kreirala kostume tudi za film, televizijo in opero. V zadnjem času je sodelovala pri predstavah: Mollière: »Ljudomrznež«, v režiji B. Viollae, leta 2000, Shakespeare: »Kakor vam drago«, v režiji S. Kenta, leta 2001 in letos Musorgski: »Boris Godunov«, v režiji G. Para. Vse predstave so bile uprizorjene v HNK-ju v Zagrebu. Za svoje delo je prejela mnogo nagrad, posebej velja omeniti Nagrado Vladimir Nazor, Nagrado mesta Zagreb, Sterijino nagrado, Nagrado srbskega združenja likovnih umetnikov in nagrado Orden Republike Hrvatske red Danice Hrvatske.

PREDSTAVITEV NOVIH ČLANOV SLG CELJE

RASTKO KROŠL

Rojen leta 1965 v Celju. Po srednji šoli se je vpisal na AGRFT, smer dramska igra in umetniška beseda, ki jo je zaključil leta 1991. Že pred vstopom na Akademijo je začel sodelovati v PDG Nova Gorica. Med študijem je prejel študentsko nagrado Prešernovega sklada za kompozicijo *Kabaret* pri predmetu umetnost giba. Študij je zaključil z vlogama Stoppina v *Življenju podeželskih blejbojev* D. Jovanovića in Lamberta Laudisija v igri *Kaj je resnica?* L. Pirandella. Po končani Akademiji se je zaposlil v PDG Nova Gorica, kjer je ostal enajst let. Tam je odigral številne vloge, med najpomembnejše sodijo vloge Ivana Andrejiča Lajevskega - Vanje v Čehovem *Dvoboju*, Regiberta v Smoletovem *Krstu pri Savici*, Oronta v *Ljudomrznežu* J.B.P. Mollera, Karla II. v Barnesovi igri *V zatonu sonca in slave*, Tineta v Goldonijevih *Primorskih zdrahah*, Soljonija v *Treh sestrah* A.P. Čehova in še mnoge druge. Oblikoval je že več kot štirideset najrazličnejših vlog, sodeloval pa je tudi na televiziji (*Gospodična Mary*, *Poletna idila*) in filmu (*Kavarna Astoria*, *Veter v mreži*).

SIMONA K. LIČEN

Rodila se je leta 1974 v Sarajevu. Od leta 1985 je bila članica dramske skupine po vodstvu režiserja Tonka Marčiča, ki je pripravljala otroške oddaje za TV Sarajevo. V obleganem Sarajevu je leto in pol delala kot novinarka, vodila je nočni program neodvisnega radia Studio 99. Dve leti je študirala igro na sarajevski Akademiji Scenskih umetnosti. Leta 1994 se je preselila v Slovenijo in se vpisala na ljubljansko AGRFT, ki jo je končala leta 1999 z diplomskima predstavama:

Minollijevo *Vilinček z lune* (Pavilha) in Komačevo monodramo *Bila sem tovarišica, ki je živela kot gospa*. Sodelovala je z radjem Robin in s televizijo Primorka, kjer je vodila razvedrilne oddaje.

LANSKOLETNI DOBITNIK NAGRADE ZLATA PALIČICA

DAMJAN TRBOVC

V pretekli sezoni je naš sodelavec Damjan Trbovc prejel na 9. mednarodnem festivalu otroških predstav Zlato paličico. Žirija v sestavi: Ljubivoje Ršumović (predsednik), Nika Sommeregger, Vlasto Dedović, Dubrovko Torjanac in Slavko Pezdir je dodelila nagrado »Zlata paličica« Damjanu Trbovcu za vlogo Profesorja Hrošča v predstavi Ostržkove dogodivščine Klause Eidama, v režiji Mihe Goloba.

Iz poročila strokovne žirije:

Damjan Trbovc se je izkazal z dovršeno domišljeno in dosledno uresničeno govorno in gibalno podobo vloge.

Tokrat nastopa v vlogi GORNIKA.

Damjan Trbovc, Jagoda (delovni posnetek)

Gledališki list Slovenskega ljudskega gledališča Celje
Letnik 57, sezona 2002/2003, številka 2
Izdaja Slovensko ljudsko gledališče Celje.
Vse pravice pridržane.

Za izdajatelja Stane Potisk
Urednica: Tina Kosi
Lektor: Simon Šerbinek
Fotografije: Gašper Domjan
Oblikovanje: Triartes - Jože Domjan
Tisk: Grafika Gracer
Naklada 2.000 izvodov
Celje, Slovenija, oktober 2002

SLG Celje si pridržuje pravico do spremembe programa.

Celje - skladišče

D-Per

97/2002/2003

5000028010.2

COBISS 0